

kelam

MUCİZE

*Alastair McKINNON** / *Trc. Mustafa AKÇAY***

Mucizenin iki temel fevkalâde anlamı vardır. Bunlardan biri, mucizenin tabiat kanununun geçici olarak iptalini gerektiren bir olay olması; diğeri de onun bizim tabiat anlayışımızla çelişen bir olay olmasıdır. Biz bu anlamların birincisi ile başlayacağız.

Bizim itirazımızın özü oldukça basittir: Tabii kanunun geçici olarak iptali fikri kendi içinde çelişkilidir. Bu çelişki, kavramın kendi manâsından doğmaktadır. Tabii kanun, çoğu kez zannedildiği gibi, tabiatın kanun vazeden ve belki de özellikle yasaklayıcı bir güce sahip olan bir tür kodu değildir. Bu tarz bir anlayış, miadını doldurmuş, kabul edilemez ve tamamen bilimsel olmayan bir bakış açısıdır. Tabiat kanunları, medeni kanunlarla hiçbir benzerlik taşımazlar ve onlar hiçbir şekilde tabiatın akışını zorlamazlar. Onlar herhangi bir şeye, acayip ve istisnai de olsalar, asla karşı koymaz ve mukavemet göstermezler. Onlar, gerçekte vuku bulan şeylerin nasıl vuku bulduğunun basit, büyük ölçüde genelleştirilmiş kısa tasvirleridir. (Bu, bir yanılgıdır, fakat şimdilik iş görür.) Binaenaleyh doğru anlaşılmuş tabiat kanununun asla istisnaları olamaz veya burada tanımlandığı gibi mucize, kendi içinde bir çelişki içerir.

Biz, tabiat kanununu bu özel anlamı içinde anlayınca böylesi kanunun, -onu bizim idrakimizden farklı olarak- aslı yapısı itibariyle bozulamaz olduğunu görü-

* Alastair McKinnon'a ait bu makale Richard Swinburne'nin "Miracles" Macmillan Publishing Com. New York, 1989, p. 49-53.ları arasında yer almaktadır.

** Sakarya Üniv. İlahiyat Fak. İslam Mezhepler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, Yrd. Doç .Dr.

rüz. Bu itibarla vuku bulan bir şey -apaçık harikulade bir olay bile olsa- belli bir kanuna göre meydana gelir yada olumsuz açıdan bakıldığında gerçek bir olayın herhangi bir tabiat kanununu ihlal etmesi muhtemel değildir. Bu sebeple, kavramın şu anda bizim ilgilenmekte olduğumuz bu anlamına göre hiçbir mucize olamaz yada daha az yanıltıcı olarak, gerçek tabiatta bu terimle doğru olarak tanımlanabilen bir olayın olması imkansızdır.

Şayet biz, tabiat kanunu yerine “olayların fiilî seyri” ifadesini kullanacak olursak, bu çelişki daha net bir şekilde görülebilir. Bu takdirde mucize, “olayların fiilî seyrinin geçici olarak iptalini gerektiren olay” olarak tanımlanabilir. Öyleyse, bir olayın mucize olarak tanımlanmasında ısrar eden bir kimse, mucizenin olayın fiilî seyrine aykırı bir şekilde vuku bulduğuna dair oldukça tuhaf bir iddiada bulunmuş olacaktır.

Birinci anlamda mucize, sadece kendi terminolojisi içinde çelişkili değil, fakat aynı zamanda o, kullanımda da çelişki olarak ifade edilebilen bir şeydir. Biz bu çelişkili durumu, mucize olarak anlaşılan bir olayla karşılaşan kimsenin halinde görürüz. Böyle bir kimse bir ikilem ile yüz yüzedir. O, bu mucizevî olayın gerçekliğini tasdik edebilir ve onun iptal ettiği “kanunları” reddedebilir veya bu “kanunları” tasdik edebilir ve söz konusu olayı inkar edebilir. Ancak, onun yapamayacağı şey, hem bu mucize olayını hem de bu olayın ihlal ettiği “kanunları” birlikte kabul etmektir. Bu, kişinin, söz konusu olayın hem gerçek hem de olağanüstü/mucize olduğunu aynı anda kabullenemeyeceğini söylemektir.

Mesele daha farklı bir şekilde de ifade edilebilir. Bir olaya inanmak, onun vuku bulduğuna inanmaktır. Bir olayın mucize olduğuna inanmak ise o olayın tabiat kanununu geçici olarak iptal ettiğine inanmaktır. Fakat görüldüğü üzere bu tür ihlaller imkansızdır. Binaenaleyh mucize olduğu varsayılan bir olayla ilgili olarak onun gerçek olduğu veya mümkün bile olmadığına inanmak arasında bir seçim yapmak zorundayız. Bizim inanmadığımız ve inanmanın anlamsız olduğu şey, gerçek veya farazî bir olayın bu anlamda bir mucize olmasıdır. Tabi ki böylesi bir yaklaşım, tecrübî bir dünyada olayların akışı için kanun koymak değildir. Bu, olsa, olsa mucize kavramının kendi içindeki yapısal çelişkili sonuçlarını basitçe ortaya çıkarmaktır.

Mucizenin birinci anlamı ile ilgili bu kadarı kafidir. Ancak şimdi, bizim tabiat anlayışımızla çelişen bir olay olması anlamındaki mucizenin daha karmaşık olan ikinci anlamıyla ilgili ne diyebiliriz? Bu anlam tarafından ortaya konulan uyumsuzluk, birincisinde (yani birinci anlamına göre mucizede) olduğu gibi tabiatın içinde değildir. Aksine bu uyumsuzluk, mucizevî olayla bizim tabiat anlayışımız arasındadır. Bu gibi bir uyumsuzluk düşüncesi, bir çelişki değildir. Üstelik bu gibi uyumsuzluklar, nadir olmadığı gibi, her zaman asılsız da değildir. Bu itibarla mucizenin bu anlamda meşru olarak kullanılabilceği durumlar olabilir. Meselâ, “ x, beni hayrete düşürür.” veya “ x’in sebebini açıklayabilen hiçbir tabiat kanunu bilmiyorum.” anlamında “x, bir mucizedir” ifadesini kullanabilirim. Keza, benim bütün söylemek istediğim şey buyusa ve yegane düşüncem bu konudaki anlayış eksikliğimi göstermekse, bu takdirde ben, köpeğimi kahverengi olarak tanımladığım zaman ki kadar dokunulamaz olabilirim. Fakat burada ilgili iki husus vardır. Demek istenilen orijinal ifade, böylesi bir olayla ilgili değil, tam tersine benim ona karşı olan reaksiyonumla ilgilidir; ki burada mucize kavramı, tanımlayıcı istilâhî anlamından ziyade özel olarak kullanılmaktadır. İkinci olarak, doğrusu, insanlar bu kavramı sadece sınırlandırılmış/istilâhî şekliyle kullanmazlar. Onlar bu kavramı, sadece, ilgili bir tabiat kanunu bilmediklerini söylemek için kullanmazlar, aynı zamanda böyle bir kanunun olmadığına dair inançlarını ifade etmek için de kullanırlar. Onlar, bunu sadece kendi anlayış yetersizliklerini göstermek için değil, fakat aynı zamanda anlaşılabilir belki de anlaşılmasına gerek olmayan bir olaya olan inançlarını ima etmek için de kullanırlar. Şayet insanlar bu kavramı sıkça kullanmasalardı, bu kavramın nasıl herhangi bir özel anlama sahip olabildiğini ve dahası onun nasıl apaçık özel dini bir güce sahip olduğunu görmek güçleşecekti.

Her ne kadar bu kavram özel anlamda kullanıldığı zaman masum ise de bir olayı tanımlamak için kullanıldığında çelişkilidir. Böylece mucize kavramını ima yoluyla kullanan bir kimse, mucizeyle çelişen tabiat fikrini kabul edebilir. Fakat o, hem vuku bulmuş mucizevî olaya hem de mucizeyle çelişen tabiat fikrinin doğru olduğuna birlikte inanamaz. Bunu yapmaya kalkıştığında bu kişi, zorunlu olarak kendisiyle çelişir. Bu durumda o, “Evet, bu kedi beyazdır.” diye söyleyen

ve peşinden usulca “ fakat ben, yine de bütün kedilerin siyah olduğuna inanırım.” diye ilave eden bir kimse gibidir.

Böylesi kimseden, makul olarak ya mucizevî olayın tarihî gerçekliğini ya da tabiat fikrinin mucize ile çeliştiğini kabul etmesi istenilebilecektir. Fakat, sözde mucize olan tarihî olayın savunucusu olarak o, ilk ifade edilen hususu kolayca yapamaz ne de söz konusu tarihî mucizevî olaya dair yeterli delil bile olsa böyle yapması gerekir. Bundan dolayı o, uğraşmakta olduğu tabiat fikrinin yetersizliğini kabul etmek zorundadır. Bunu yapmak, tabiata istisnalar koymak ve onu tedavülden kaldırmaktır. Bu ise tabiatın kontrolünü geçici olarak kaldırmak veya tamamen iptal etmek demektir. Fakat böyle yapmakla bu kişi, bütün yapının iptal edilmesine yol açacak bağı koparmış olur ve başlangıçta bu tanımı üzerine dayandırmış olduğu zemini reddetmiş olur. Durum açıktır: bir olayın tarihî gerçekliğini kabul etmek, onun mucize olmasını sağlayan alt yapının yok edilmesidir.

Tabi ki burada, kurbanımıza bir açık hareket alanı daha vardır. Kişi, kendi tabiat fikrinden yetersiz olduğu için vazgeçmek yerine, tabiatı gerçek ve doğru bir kopya olarak ilan edebilir. Böyle yapmakla bu kimse bir kere daha tabiat alanı içine çelişkiyi yerleştirmiş olur. Fakat bu durum, kendisini birinci anlama ve kendisiyle tabiatın etkileneceği onarılmaz çelişkilere tekrar geri getirir.

O halde bu hakikat şunu ortaya koymaktadır ki bir olayı mucize olarak tanımlamada ısrar eden kimse, aynı derecede imkânsız olan şu iki alternatifle karşı karşıya kalır: Meselâ, şayet bu kişi, olayı ikinci anlama göre açıklamaya kalkarsa kendi konumunun mantığı tarafından bu terminolojiden (mucize kavramından) tamamen vazgeçmeye zorlanır. Eğer o, bunun yerine olayı birinci anlama göre açıklamaya kalkarsa, bu takdirde kendi kendini, problem teşkil eden olayın hem olayların gerçek seyirinin bir parçası olduğunu hem de olmadığını söylemek zorunda bırakır. Bu gibi bir kimse, etrafında bir çok yol bulunan fakat hiçbir çıkış bulunmayan örümcek ağı içindeki sinek gibidir.

Bu meselenin sonucu paradoksal olarak şöyle ifade edilebilir: Mucizenin uygun olarak saptanmış bütün anlamları mantıkî olarak uygun değildir.